

**R. P. Christophori Gillii, Ex Brigantio Lvsitaniæ, Societatis
Iesv, Et in Conimbricensi Academia S. Theologiae
Professoris; Commentationvm Theologicarvm De Sacra
Doctrina, Et Essentia atque vnitte ...**

Gil, Christovão

Coloniae Agrippinae, 1610

Deum esse præsentem rebus omnibus ex humana, diuinaq[ue] fide
constat. Cap. 1.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-82291](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-82291)

propria ratio immenfitatis, & quomodo Deo conueniat.

Deum esse præfentem rebus omnibus ex humana, diuinaque fide conftat.

CAPVT I.

I.

Nomine præfentia hoc loco indiftantiam Dei à rebus intelligo, vt communiter accipiunt Theologi: quam nonnulli explicant per eſſe vbique, quamuis hoc minus late pateat, quam præfentia cum rebus omnibus: nam eſſe vbique ſolum ſignificat exiſtentiam in omni loco, locus uero minus patet, quam res: ſiquidem ſubſtantia Angeli, & animæ rationalis res quædã eſt, non tamen locus. Sed re ipſa coincidunt, quoniam nulla omnino creata res eſt, quæ per ſe, vel per accidens non ſit in loco: & proinde, quidquid vbique eſt, conſequenter eſt præſens rebus omnibus: & vice verſa, quidquid omnib⁹ eſt præſens, eſt in omni loco. Item, quamuis non quidquid eſt alicui præſens, ſit in illo, vt infra conſtabit, quidquid tamen in aliquo eſt, præſens illi eſt: atque adeo, qui aſſerit Deum eſſe in rebus, aut vbique, conſequenter aſſerit eius præfentiam ad res omnes. Hæc prius notanda fuerant, nè in progreſſu ad ſingula hæreamus.

II.

Quod itaque attinet ad præfentiam, ſiue indiftantiam Dei à rebus omnibus, non defuerunt Hæretici, & Philoſophi, imò etiam Catholici, qui opinati ſunt Deum non eſſe præfentem rebus omnibus: in hoc errore fuerunt in primis omnes illi, qui exiſtimarunt Deum conſtare materia, & forma, & figura corporea præditum, quos retuli tractat. 4. cap. 4. Deinde nonnulli Iudæorum, qui putabant Deum templo Hieruſalem poſſe concludi, vt refert Hieron. ſuper illa uerba Iſai. 66. *Cælum mihi ſedes eſt, terra autem ſcæbellum pedum meorum.* Manichæi uero, vt refert Auguſtin. lib. contra Epiſt. fundamenti cap. 21. ſi non ex omni, ſaltem ex aliqua parte diuinitatem circumscripſam eſſe dicebant: nam, cum duos Deos contrarios admitterent, regionibus quoque ſeparabant, ita vt alia eſſet ſphæra, & quaſi prouincia Dei lucis, altera Dei tenebrarum. Et quamuis cõcedebant Deum lucis ex tribus lateribus immenſum, atque infinitum, ex ea tamen parte, ſiue latere, cui ex aduerſo reſpondebat Deus tenebrarum, ſingebant finitum, & quaſi diſtinctum à materia tenebroſa: ne ſcilicet ſincera na-

tura Deitatis contaminaretur mutuo contactu, & conſortio tenebrarum. Nec diſſimili ferè ratione inductus Auguſtin. Euangelinum in illa uerba, Pſalm. 138. *Si aſcendero in Cælum tu illic eſ,* credit Deum ſubſtantiali ſua præfentia tantummodo in cælo eſſe: & ſicut ſol inferiora loca omnia luce ſua perlustrat, nec ſordibus rerum, quas illuminat, inquinatur, ſic Deum res omnes cognitione ſua perlustrare, nec tamen earum commercio lædi, aut perturbari: eo quod non immediate per ſuam ſubſtantiam, & entitatem, ſed ſola cognitione ijs præſens ſit. In quo errore ante Euangelinum fuerunt aliqui, quorum meminit Anaſtaſius Synaita lib. 2. de reſcriptis fidei Catholicæ dogmatibus tom. 1. bibliothecæ Patrum hiſ uerbis. *Nonnullos uideas, qui propria natura infirmitatem ad diuinam maiestatem transferant, eam ſue imbecillitati admetientes, circa maxima diſquirentes, vel minutissima quæque: rati proinde fore melius, ſi diuinam naturam ad moderationem reuocent, & imminuant, tanquã ex materia deſumptam, quam vt eandem opinentur ad uſq; omnia pertingere: neſarium proſus, & impium exiſtantes tantam maiestatem corpora ingredi minus decentia, ſqualoreq; & graueolenti padore oppleta, aut certe impias animas introire, & alia quædam, quæ de Deo iuxta ſupereminentem cunctis eius naturam, ne cogitari quidem debent. Alios refert Hugo Viſtor. lib. 1. de ſacr. p. 3. cap. 17. & in ſum. ſent. tract. 1. cap. 4. dicentes: Deum per ſententiam, & non per eſſentiam vbique eſſe: quia eum contingere poſſent iniquationes ſordium, ſi vbique eſſet eſſentialiter.*

Certa tamen fide tenendum eſt Deum eſſe ſecundum ſubſtantiam præfentem rebus omnibus. Suadetur uero ex locis, quibus Deus dicitur, *in ſenſu*, ita in cap. ſimiliter, de ſumma Trinitate, & fide Cathol. & in Symbolo Athanaſ. itemque ex illis, quibus aſſeritur Deum replere omnia, Cælum, terram, & omnia creata, nihil enim replere poteſt id, à quo abeſt: ſi enim Deus omnia replet, omnibus præſens eſt: ita Hierem. 23. dicitur, *Cælum, & terram ego impleo*, hoc eſt vniverſam creaturam corpoream; quæ in ſacris literis Cœli, & terræ nomine intelligitur. Vnde hoc teſtimonio Patres ſæpius probant Deum eſſe ubique, ita Irenæus lib. 4. aduerſus hæref. cap. Irenæus. 36. Gen. hom. 12. in Genef. circa principium, Euseb. Cæſar. lib. 9. de demonſtr. Euangel. demonſtr. 12. Athanaſ. orat. contra gregales Sabellij poſt medium, & de humana natura ſuſcepta poſt medium, & de vnita ſubſtantia Trinitatis lib. 5. in fine:

Hilarius

Iudæi.

Hieronym.

Manichæi.

Auguſtinus.

III.

Origen.

Athanaſ.

Hilarius.

Iſyren.

Ambroſ.

Hieron.

Chryſoſt.

Auguſt.

Euseb.

Cæſar.

Gen.

hom.

12.

in Genef.

circa prin-

cipium.

Euseb. Cæſar.

lib. 9.

de demonſtr.

Euangel.

demonſtr. 12.

Athanaſ. orat.

contra gregales

Sabellij poſt medium,

& de humana natura ſuſcepta poſt medium,

& de vnita ſubſtantia Trinitatis lib. 5. in fine:

Hilarius in id Pfalm. 118. *Prope es tu Domine*: Nazianzen. Orat. 34. quæ est ſecunda de Theologia, num. 14. Ambroſ. in id Pfalm. 118. *Prope es tu Domine*: Hieronym. Epift. 146. ad Damafum, & in cap. 66. Ifai. initio, & ſuper illum locum Hierem. Auguſtin. lib. 2. de Trinitate cap. 5. tractat. 36. in Ioan. ſerm. 8. de verbis Apoſtoli cap. 1. & Epiftol. 57. ad Dardanum quæſt. 1. Cyrill. Alexand. lib. 13. theſauri cap. 2. Theodoret. in commentarijs Hierem. 23. & ſerm. 10. de providentia inter principium, & medium. Fulgent. de fide ad Petrum, cap. 3. & lib. 2. ad Monimum cap. 6. Gregor. lib. 2. moralium cap. 8. in id cap. 1. Iob, *Egreſſus eſt Satan à facie Domini*: Anaſtaſius ſynaitalib. 2. de rectis fidei Catholicæ dogmatibus, Petrus Damian. Epift. 4. de omnipotentia Dei cap. 6. Euthym. ſuper illud Matthæi 5. *Neg. per Cælum, quia thronus Dei eſt*: & Hugo Victorin. in ſum. ſent. tractat. 1. cap. 4. ſimile teſtimonium habetur Sap. 1. *Spiritus Domini replevit orbem terrarum, & hoc, quod continet omnia, &c.* Quo teſtimonio utitur Hilarius, Nazianzen. Ambroſ. Gregor. Fulgent. Anaſtaſ. & Petrus Damian. vbi proximè, Auguſt. lib. 3. contra Maximin. cap. 21. & ſuper id Pfalm. 138. *Quo ibo à ſpiritu tuo?* & Theophilus Alexandrinus Episcopus Epiftol. paſchali prima contra Origenitatem ad medium, tom. 3. Bibliothecæ Patrum. Eiſdem generis ſunt illæ ſententiæ, quæ aſſerunt Deum eſſe in Cælo, terra, mari, inferno, &c. quale eſt illud Pfalm. 138. *Si aſcendero in Cælum tu illic eſ, ſi aſcendero in infernum ades*, quo utitur Origenes in id Iob cap. 1. *Venerunt Angeli Dei, ut ſtarent ante Deum*, Athanaſ. loco citato de humana natura ſuſcepta, & Epiftol. 1. ad Serapionem de ſancto Spiritu, Hilarius lib. 1. de Trinitate non longè à principio, Nyſſen. tract. de profeſſione Chriſtianorum verſus finem, Ambroſ. loco citato, & lib. 2. in Lucam in id cap. 1. *Hic erit magnus*, & lib. 1. de Spiritu ſancto, cap. 7. Hieronym. Epiftol. cit. & in id ad Ephel. 2. *Facti eſtis prope in ſanguine Chriſti*. & in commentarijs eius loci: Chryſoſtom. ibidem, & hom. de Spiritu ſancto verſum finem tom. 3. Auguſtin. Epiftol. citata, & tractat. 111. in Ioann. in id Pfalm. 32. *Conſitemini Domino in cithara*. & lib. de eſſentia diuinitatis initio, & ſuper illum locum Pfalm. Cyrill. lib. 9. in Ioan. cap. 40. & lib. 13. theſauri cap. 2. Theodoret. in commentarijs eiſdem loci. Gaudent. Episcopus Brixienſis tractat. de promiſſione paracleti, qui eſt ordine ſerm. 14. tom. 2.

Gillij comment. Theol.

Bibliothecæ Patrum. Fulgentius, Anaſtaſius, Theophilus Alexandrinus, & Hugo Victorinus vbi ſupra. Item illud Ifai. 66. *Cælum mihi ſedes eſt, terra autem ſcabellum pedum meorum*: Nam, ſi Deus eſt præſens extremis mundi partibus, oportet, ut adſit etiam medijs, alioquin à ſeipſo diuiſus, ac diuiſus erit: quod abſurdum eſt. Et ita Patres ſepè ex hoc loco immenſitatem Dei probant Euseb. Cæſar. vbi ſupra, Athanaſ. de vnita ſubſtantia Trinitatis lib. 5. in fine. Hilarius lib. 1. de Trinitate cit. Hieron. ſuper eum locum, & in id Ezechiel. 40. *Et introduxit me in atrium, &c.* Gregor. lib. 2. moral. cit. & hom. 17. in Ezechiel. à med. Rupertus lib. 7. in Genef. cap. 23. Euthymius, & Petrus Damianus vbi ſupra, & Theodoret. ſerm. 10. cit.

Idem etiam ſumitur ex locis Scripturæ, quibus Deus dicitur minimè capi rebus creatis, ita dicitur lib. 3. Reg. cap. 8. & lib. 2. Paralipom. cap. 2. & 6. *Cælum, & cæli cælorum te capere non poſſunt*, ex quibus locis Eccleſia deſumpſit, quod canit de B. Virgine: *Quem cæli capere nō poterant, tuo gremio contuliſti*. & illud, *quem totus non capit orbis, in tua ſe clauiſit viſcera*, ijs vero ad hanc veritatem confirmandam utuntur Athanaſ. orat. contra Gregal. Sabellij poſt med. Hieronym. in cap. 66. Ifai. initio, Auguſtin. de eſſentia diuinitatis initio, & Petrus Damianus vbi ſupra. Huc etiam ſpectant illa loca, in quibus Deus dicitur maior, & excellior rebus creatis, ut Iob 11. *Excelsior cælo eſt, & quid facies? profundior abyſſo, & vnde cognosces?* Longior terra menſura eius. & cap. 22. *Nonne cogitas, quod Deus excelsior cælo ſit, & ſuper ſtellarum verticem ſublimetur?* Ex quibus Deum eſſe vbique deducunt Hieronym. Iob 11. & Auguſt. de eſſentia diuinitatis initio. Afine eſt illud Ifai. 40. *Quis menſus eſt pugilo aquas, & cælos palmo ponderauit, quis appendit tribus digitis molem terræ, & libravit in pondere montes, & colles in ſtatera?* Quibus verbis ſignificatur excelsus immenſitatis diuinæ ſupra res omnes, ſpatia, & loca creata; quibus non includitur, ſed adhuc extra manet: ſicut ea, quæ ſunt alijs celliora, profundiora, ac longiora, extra illa protenduntur: & quæ exterius aliquid continent, nec ab illo capiuntur, longè maiora eſſe debent. Hoc teſtimonio eandem veritatem confirmant Athanaſ. de vnita ſubſtantia Trinitatis lib. 5. in fine. Hilarius lib. 1. de Trinitat. cit. Hieronym. in cap. 66. Ifai. initio, Chryſoſt. in id Pfalm. 112. *Quis ſicut Dominus Deus noſter, qui altis habitat*: Gregor. locis ſuperius citatis, & Petrus Damian. vbi ſupra. Præterea idem

Kkkk 2

dogma

Fulgentius.
Anaſtaſius.
Theophilus.
Hugo Victor.
Ifai. 66.

Euseb. Cæſar.
Athanaſius.
Hilarius.
Hieronym.
Gregor.

Rupertus.
Euthymius.
Pet. Damian.
Theodoretus.

IV.

3. Reg. 8.
2. Paralip.
2. & 6.

Athanaſius.
Hieronymus.
Auguſtinus.
Pet. Damian.

Iob 11. &
22.

Hieronymus.
Auguſtinus.
Ifai. 40.

Athanaſius.
Hilarius.
Hieronymus.
Chryſoſt.

Gregor.
Pet. Damian.

dogma itabuntur illis locis, quibus Deus
asseritur adesse omnibus, aut prope esse:
Psal. 118. quale est illud *Psal. 118. Prope est tu Domi-
ne.* Ex quo Deum esse ubique colligunt
Hilarius. Hilarius, & Ambros. ibidem, & illud
Ambros. Hierem. 23. *Deus appropinquans ego sum, &
Hierem. 23.* non Deus de longè: quo loco vtuntur ad hoc
Hieronym. institutum Hieronym. ibidem, & in id ad
Chrysost. Ephes. 2. *Facti estis prope in sanguine Christi:*
& Chrysostom. in *Psal. 112.* cit. Deni-
Act. 17. que facit illud *Act. 17. Non longè est ab
vnoquoque nostrum, in ipso enim vivimus, move-
mur, & sumus: quod ex instituto expendam
cap. 3.*

V.

His ob stare credet aliquis, quod in sa-
cris literis nonnunquam tribuitur Deo pec-
uliaris aliquis locus, vt *Genes. 28. Verè
Dominus est in loco isto, & ego nesciebam:* &
Psal. 13. 32. Psal. 13. 32. 52. 79. 101. dicitur Deus de
52. 79. 101. cælo in terram aspicere, quasi non sit in
Psal. 113. terra, sed solum in cælo, & *Psal. 113. Cæ-
lum cæli Domino, terram autem dedit filiis ho-
minum:* Christus Dominus *Matth. 6. Pater
Matth. 6.* noster, qui es in cælis: *Psal. 75. Habitatio
Psal. 75.* eius in Sion. & sæpè in Scriptura dicitur ha-
bitare in sanctis, & longè esse ab impijs.
Hoc tamen non obstat: quoniam vt ex-
Nyssen. presse notant Nyssen. tractat. de profes-
Chrysost. sione Christianorum versus finem, Chry-
stom. in id *Psal. 9. Psallite Domino, qui
Cyrill. Alex.* habitat in Sion, Cyrillus Alexandrinus su-
per illud *Esaï. 63. Convertere de Cælo, &c.*
Procopius. Procopius in cap. 64. *Esaïæ.* Alcuinus lib.
Alcuinus. 2. de Trinitate cap. 5. *Damascen.* lib. 1. de
Damascen. fide cap. 16. Euthym. super illud *Matth.
Euthymius.* 6. *Qui es in cælis.* Rupertus vbi supra. Bern-
Rupertus. nard. serm. 1. in *Psal. Qui habitat,* in fine,
Bernard. & serm. 6. in dedicatione Ecclesiæ, huius-
modi locutiones non respiciunt commu-
nem modum, quo Deus est in rebus omni-
bus, sed peculiarem, quo est in aliquibus
propter peculiare effectus, aut manifestat-
ionem omnipotentia, & gloriæ suæ, vel
aliarum perfectionum diuinarum. Ex eo
autem quod peculiari quadam ratione sit
in vno loco, & non in alio, minimè sequi-
tur, vt non sit in omnibus communi modo
ratione immensitatis. Quod patet, quo-
niam ex eo, quod Deus post incarnatio-
nem cœperit esse in Christo speciali qua-
dam ratione, consequens nō est, vt desierit
esse in cælo, & alijs locis, in quibus prius
erat, vt constat ex verbis Christi Domini
Ioan. 3. *Ioan. 3. Nemo ascendit in cælum, nisi qui descen-
dit de cælo filius hominis, qui est in cælo.* In ter-
ra erat ratione humanitatis, nec tamen
proinde definebat esse in cælo ratione di-
uinitatis.

VI.

Post sacrarum literarum testimonia se-

quantur dicta Patrum, qui eandem veri-
tatem, vt fide certam asserunt. Inprimis
præter loca citata num. 3. & 4. sunt testi-
monia, quibus expressè dicitur Deum esse
vbique, ita Philo lib. 2. legis allegoriarum *Philo.*
initio, & lib. de confusione linguarum
post medium, dum explicat illa verba
*Genes. 11. Descendit Dominus vt videret Ciui-
tatem.* Iustinus in q. à gentibus Christianis *Iustinus.*
positis ad 144. Clemens Alexandrinus lib. *Clem. Alex.*
6. Strom. inter principium, & medium.
Tertullianus lib. aduersus Hermogen. *Tertullianus.*
cap. 44. Cyprianus de Idolorum vanitate *Cyprianus.*
numero 5. Eusebius Emislen. hom. de in- *Euseb. Emislen.*
uentione S. Crucis. S. Macharius senior. *Macharius.*
Ægyptius hom. 12. & 16. habetur 2. tom.
Bibliothecæ Patrum, Athanas. de incarna- *Athanas.*
tione Verbi, eiusque corporali ad nos ad-
uentu inter medium, & finem. Gregor.
Nyssen. orat. 1. de Christi resurrectione *Nyssen.*
post medium, & lib. de orat. versus finem.
Ambrosius in libello de dignitate condi- *Ambrosius.*
tionis humanæ cap. 2. initio, lib. 2. de fide
cap. 4. lib. 8. in Lucam in id cap. 17. *Nam
sicut fulgur, &c.* & lib. 9. in id cap. 20. *Pere-
gre fuit multis temporibus,* & in id 2. ad Cor.
5. *Peregrinamur à Domino,* Cyrillus Hiero- *Cyrril. Hiero.*
solum. catechesi 6. ante med. Hieronym. *Hieronym.*
in id *Psal. 30. Statuisti in loco spatiofo pe-
des meos:* in id *Psal. 70. Esio mihi in Deum
protectorem, & in locum munitionis,* in id *Psal.*
84. *Instituta de cælo prospexit:* & in id *Psal.*
93. *Intelligite insipientes in populo.* & in id
*Psal. 143. Beatus populus, cuius Dominus
Deus eius:* Chrysostom. tom. 5. hom. 1. in *Chrysost.*
Symbolum Apostolorum, hom. 5. in cap.
2. ad Colossens. homil. 17. ex varijs locis
Matthæi versus finem, & hom. 17. in Gen.
initio. August. lib. 1. confess. cap. 3. & lib. *Augustinus.*
5. cap. 2. lib. 22. de Ciuitate cap. 29. prope
finem, lib. 2. de seipm. Domini in monte
cap. 5. serm. 104. de tempore, Auctor lib.
de speculo apud Augustin. cap. 5. & 24.
Cyrill. Alexandrinus lib. 1. thesauri cap. *Cyrril. Alex.*
7. circa principium, & lib. 9. contra Iulia-
num post med. Prosper in sent. *Prosper.*
ex Augustin. sentent. 91. & 123. Theodo- *Theodoretus.*
retus, in id *Psal. 17. Inclinauit cælos, &
& descendit,* in cap. 44. *Ezechiel.* in id
Osee 11. Et non ingrediar Ciuitatem. & in id
1. ad Corinth. 15. *Vt sit Deus omnia in omni-
bus:* Procopius in cap. 32. *Isaï.* ad finem. *Procopius.*
Elias Cretens. in orat. 1. apologet. Nazianz. *Elias Cretens.*
pag. 4. & in orat. 24. quæ est in *Ægyptio-*
rum aduentum pag. 653. Gregor. lib. 16. *Gregor.*
Moral. cap. 15. in id *Iob 24. Si ad orientem
venero, non appareat.* & lib. 27. cap. 4. in id
Iob 36. Ecce Deus magnus: Isidor. lib. 1. *Isidorus.*
sentent. de summo bono cap. 2. §. 1. Alcuin. *Alcuinus.*

Epistol.

Epistol. de animæ ratione, & lib. 2. de Trinitate, cap. 5. Damascen. lib. 1. de fide cap. 17. OEcumen. in id Act. 17. *Non longe est ab vnoquoque nostrum*: Theodorus Episcopus Carum. disput. 2. tom. 4. Bibliotheca Patrum, Paschas. lib. de corpore, & sanguine Domini cap. 21. in fine, tom. 6. Bibliotheca. Anselm. in id 2. ad Corinth. 6. *Vos enim estis templum Dei*: in id ad Ephes. 4. *Qui super omnes est, & super omnia*, in monolog. cap. 19. 20. 21. 22. & 23. & in prolog. cap. 13. & 18. Theophil. lib. 2. ad Autolycum circa principium. Euthym. super illud Matth. 6. *Qui es in cælis*: Hugo de sancto Victore lib. 1. de Sacram. p. 3. cap. 17. & lib. 7. eruditionis didascalica, qui est de Trinitatis summæ per visibilia agnitione cap. 19. Richard. Victor. lib. 2. de Trinitate cap. 23. Bernard. ferm. 3. super missus est, lib. de interiore domo cap. 67. ferm. 1. in Psalm: *Qui habitat*, in fine, & ferm. de triplici coherentia vinculorum, & B. Laurent. Iustin. de contemptu mundi cap. 13. Ad hunc etiâ locum spectant Patres asserentes Deum nusquam deesse, Gregor. hom. 21. in Evangelia explicans illud Marci 16. *Non est hic*: & homil. 28. exponens illud Ioan. 4. *Rogabat eum ut descenderet*: item illi, qui aiunt Deum omnibus adesse: ita Athanas. ferm. 4. contra Arrian. inter principium, & medium, Basil. in id Psalm. 118. *Prope es tu Domine*. & in id Psalm. 138. *Quo ibo à spiritu tuo?* Deum vero esse in omnibus asserunt multi ex Patribus citatis, & præterea Iustinus in expositione fidei initio, Hilarius in id Psalm. 124. *Montes in circuitu eius, &c.* Basil. orat. de Verbi incarnatione, quæ habetur tom. 1. Biblioth. Patrum August. de cognitione veræ vitæ, cap. 5. & 29. Theodoret. in id ad Ephes. 1. *Qui omnia in omnibus adimpletur*: Alcuinus lib. 2. de Trinitate cap. 4. Hugo de Sancto Victore lib. 1. de Sacram. cit. Bernard. lib. 5. de considerat. cap. 6. in fine. Ad hanc etiam veritatem confirmandam faciunt Patres asserentes expresse Deum esse immensum quos referam cap. ult. & incircumscripsum, ita vero expresse affirmant S. Macharius hom. 16. citat. Basil. hom. 16. in illa verba. *In principio erat Verbum*, post medium, Auctor. lib. de speculo apud August. cap. 2. 3. 4. & 32. Theodoret. in id ad Hebr. 7. *Excelsior cælis factus*: faciunt etiam testimonia citanda, cap. 1. Patrum asserentium Deum non comprehendendi, nec concludi loco, & esse in omni loco. Denique Deum implere omnia, & penetrare omnia, quæ referam c. 16. Ex quibus patet non esse hac de re fideli dubitandum.

Iam vero motuum oppositi erroris nullius est momenti: non enim timendum est, ut Deus ex contactu virtuali, & præsentia rerum sordidarum vllas maculas contrahat, siquidem ea solum sordescunt ad contactum aliorum, quæ vel cum ijs permiscuntur, ut liquores, & quævis substantiæ fluidæ, vel ab ijs patiuntur, ut quævis substantia corporea corruptibilis: Deus vero est impermiscibilis, & passionis expertus, & proinde nullius rei, etiam sordidæ contactu maculatur. Has duas causas attingit Altiſiodor. lib. 1. cap. ult. quæst. 1. ad 2. ex ultimo loco obiectis. Omnia igitur penetrat munda, atque immunda sine sui pollutione, ut notat Augustin. lib. de triplici habitac. cap. 6. ubi utramque causam attingit: *Si enim lux ista*, inquit, *visibilia omnia loca illustrat, & sterquilina etiam penetrat, sine sui fæore, & sine sui pollutione, quanto magis Deus, qui est invisibilis, & incommutabilis lux*. Nam invisibilitas ratione spiritualitatis permissionem excludit, incommutabilitas passionem, & Anastas. ubi supra: *Si sol*, inquit, *iste, corpus cum sit, seque propius cæteris corporibus admoueat radiorum ei aculatione, nihil tamen inde colligit inquinamenti, sordium nihil, aut fædi odoris sibi hinc vendicat, innumeris licet specie, & squalore deformibus se adiungat proximè, (mores in diuersum ab it, sua enim aptitudine natura hæc qualitates in melius permutat) quanto præ sole cumulatus in suas creaturas Deus differtietur propria bona, nullo ab eisdem accepto emolumento?* ut etiam de mus solem nonnihil fæoris colligere ex istis corporibus, non continuo sequeretur Deum contrahere, vel tantillum contagij. Nunc autem, cum sol perinde, ac cætera corpora passionibus obnoxius sit, nec tamen quidquam corradat sordium, quæ fronte dixeris, Deum iisdem subiacere, & esse participem, cum ab his sit longissime seiunctus? Sicut ergo anima ex coniunctione ad corpus morbidum, ac leprosum non contaminatur, sicut lux solis, non minus inter sordes, quam inter flores pura, ac syncera manet, ita Dei substantia simplicissima, ac purissima, omnia siue munda, siue immunda permeans, natium nitorem, ac pulchritudinem intactam, atque incolumem retinet, ut docet S. Macharius homil. 16. cit. & Theodoret. ferm. 10. de prouidentia inter principium, & medium, & fuscus ostendit Magist. in 1. dist. 37. lit. H. post August. lib. de agone Christiano cap. 18. & de natura boni, cap. 29. & Hug. de sancto Victore ubi supra.

Exclusis hæreticis cum Philosophis agendum est. Ex quibus non defuerunt, qui Deum certo, ac determinato loco in-

Iob 22.
Tertullian.
Stoici.

Aristot.

Iustinus.
Themistius.
Bessarion.
Lud. Vives.
Auer.

IX.

S. Thom.

cluderent, asserentes non esse ubique substantialiter presentem, sed in summa cœli arce, ex qua mundum per inferiores causas, quasi Monarcha ex vrbe Regia prouincias sibi subditas per inferiores magistratus, ac Iudices, moderetur: quorum sensum expressit sapiens ille apud Iob 22. *Circum cardines cœli perambulatur.* Tertull. vero Apolog. aduersus gentes cap. 47. refert Stoicos posuisse Deum extra mundum: qui figuli modo extrinsecus torqueat molem hanc vniuersi. In simili errore videtur fuisse Arist. 13. n. lib. 8. Physic. cap. ult. text. 84. ait fuisse duas sententias Antiquorum de existentia Dei in rebus, quorum alij ponebant Deum esse in centro, alij in circumferentia, quibus ipse assentiri videtur. Et lib. 1. de cœlo, cap. 3. text. 22. sentit esse in cœlo: & lib. 2. de generatione cap. 10. text. 59. ait hæc inferiora, non posse perpetuo eadem conseruari, quia ab ipso principio longè absunt, & idè ferè docet lib. 2. de cœlo cap. 12. text. 66. & lib. de mundo ad Alexandr. post medium expresse docet Deum esse in cœlo, & non in hoc mundo inferiore. Quamuis autè nonnulli dubitarint, an hic liber sit Aristot. tamen illius esse affirmant Iustinus Martyr orat. paranetica ad gentes non longè à principio, Themistius, & Bessarion Cardinalis citati à Ludouico Vio in censura operum Aristot. Tandem Auer. disputatione 14. contra Algazelum, pueros vocat dicentes Deum esse in rebus omnibus. Ex his tamen locis minimè colligitur Aristot. existimasse Deum non esse ubique secundum substantiam: Et quidem prima duo loca facile explicat D. Thomas: nam lib. 8. Physic. lectione 23. dictum illud Arist. quod primus motor sit in circumferentia, ait non esse intelligendum per determinationem substantiæ, quasi primus motor determinetur ad aliquam cœli partem, sed per influentiam motus, quia in suprema sphaera, & maxima eius circumferentia, à parte orientis incipit motus: illud vero aliud ex lib. 1. de cœlo, nempe quod de sententia omnium mortalium, locus Dei sit cœlum, super eundem locum lect. 7. explicat dictum esse per accommodationem, & similitudinem: quia scilicet corpus cœleste inter cætera corpora magis accedit ad similitudinem substantiæ spiritualis, atque diuinæ: subdit vero rationem, quoniam est impossibile, ut aliter tribuatur Deo habitatio cœli, quasi indigeat loco corporali, à quo comprehendatur: locus vero ex 2. lib. de generatione intelligi potest de distantia secundum participationem naturæ: cum enim Philosophus dixisset naturam sem-

per appetere, quod melius est, esse vero melius esse, quam non esse, subdit, *Hoc vero in omnibus inesse impossibile, propterea quod longè ab ipso principio distent:* quasi dicat quia res aliæ sunt minus perfectæ, nec accedunt ad participationem incorruptibilitatis diuinæ, ex qua prouenit perpetuitas in essendo? Quæ interpretatio est de mente D. Thomæ lect. 10. super eundem locum, ubi, *Quadam, inquit, sunt, quæ longè distant à primo principio, sicut res materiales, generabiles, & corruptibiles, & ista sunt, quæ modicum participant de esse diuino:* quibus verbis explicat distantiam, de qua loquitur Philosophus, esse secundum naturam, & participationem diuini esse. Itaque priora loca non cogunt, ut dicamus Philosophum existimasse Deum secundum substantiam esse solum in cœlo. Ex ultimo vero loco ex lib. de mundo ad Alexandr. constat auctorem eius lib. existimare Deum solum esse in suprema mundi regione, non autem in mundo hoc inferiore. Verum non constat, utrum liber ille sit Aristot. quia de re plurimi dubitant, & merito, sunt enim probabiles, nec cõtemnendæ coniecturæ, quas affert Ludouicus Vives ubi supra ad probandum eum librum non esse Aristotelis, & hoc ipsum, de quo agimus, potest esse ratio dubitandi: cum idè Philosophus lib. 1. de part. Animalium cap. 5. commendat Heracliti sententiam: nam quosdam qui erubescerant ingredi ad eum in casa quadam furnaria sedentem, ingredi fidenter iussit, *Quoniam, inquit, ne huic quidem loco Dii desunt immortales,* quod dictum applicat Philosophus ad opera naturæ, quibus omnibus numen inesse testatur.

Sed quidquid sit de sententia Aristotelis, veritas hæc nota fuit apud Philosophos teste Athanasio orat. contra Idola post medium: ubi, *Rat., inquit, fama, de Deo obtinuit eum ubique, existere posse, nihilq; omnium esse, quod Deum sub se teneat, ac potius omnia sub potestate illius contineri.* Et Auct. lib. de mundo cit. ait veteres nonnullos dixisse hæc omnia Deorum esse plenà, quæ fuit sententia Thaletis ab Aristot. lib. 1. de animalibus cap. ult. t. 86. & Heracliti ubi supra. Patres etiam aliquorum veterum hæc de re sententias referunt, & valde commendant Eusèb. Cæsar. lib. 13. de præparat. Euang. cap. 7. & Cyrill. Alexandr. lib. 1. cõtra Iulianum post medium testimonium Orphei Poetæ antiquissimi, quo perspicue tradidit Deum esse ubique, Lactantius vero lib. 1. Instit. cap. 5. & Hieron. in id Ezech. 40. *Introduxit me in atrium, &c.* Illud Latini Poetæ: *Principio cœlum, ac terras, camposq; liquentes, lucentemq; globum lunæ, Titanamq; astris*

Spiritus

*Spiritus intus alit, totamq; infusa per artus Mens
agitat molem, & magno se corpore miscet: eam-
que fuisse Platoniorum, & Peripateticorum
sententiam affirmat Cicero i. Academic.
quā fuscē explicat Plotinus Platonice.
Ennead. 5. lib. 5. c. 9. & Ennead. 6. l. 8. c. 16.*

Vtrum demonstrari possit im-
mediata potentia Dei, ad om-
nes res.

CAPVT II.

I. **N**onnulli Theologi existimant sola
fide probari posse immediatam præ-
sentiam Dei ad oēs res, quoniam rationes,
quæ ad id confirmandū afferri solent, non
sunt euidentēs. Ita Bassol. in i. dist. 37. q. vn.
art. 1. & 3. & Andreas de Nouo Castro qu.
vn. in dub. post solut. arg. partis affirmati-
uæ. Quatuor verò modis ostendi potest
Deum esse ubiq; . Primus sumitur ex infi-
nitate, & perfectione diuina: Secundus ex
æternitate: Tertius ex immutabilitate:
Quartus deniq; ex causalitate, siue ex ope-
ratione ipsius: de tribus primis dicā hoc c.
deinceps verò de quarto. Quod ad primū
attinet, ita arguunt nonnulli apud May-
ron. in i. dist. 37. q. 1. art. 2. quoniam infinitas
perfecta debet esse intensiua, & extensi-
ua: ergo Deus non solum esse intensiue per-
fectus, quoad perfectiones intrinsecas, sed
etiam exten- siue in ordine ad spatium: non
quidem ita, vt extendatur eius substantia,
quantitate corporea, & habeat partem ex-
trapartē, sed vt possit coexistere locis infi-
nitis, ac rebus omnibus. Et confirmatur,
quoniam substantia spiritualis, quo perfec-
tior, eo maiorem locum occupat. Hoc
argumētum ait Mayron. non concludere,
quoniam procedit ex creditis: nam Ange-
lum perfectiorem posse coexistere maiori
loco: *Creditum, inquit, est. Ipse verò addu-
cit hanc rationem; omnis limitatio est im-
perfectio, sicut finitas: Deus autem est id,
quo n. us, aut perfectius cogitari nequit:*
ergo existentia eius nō est limitata ad cer-
tam rem, vel locū: atque adeo est præsens
omnibus: Concludit autem neq; hanc ra-
tionem habere vim: quoniam ex ea sequi-
tur necessario esse danda infinita loca, in
quibus Deus sit; & spatium aliquod posi-
tium maius vniuerso, vt Deus illud sua
immensitate repleat: quod est falsum.

II. Hæ tamen responsiones minimè elu-
dunt argumentum. In primis autē ego non
video vbi reuelatum sit Angelum perfec-
tiorē posse esse in maiore loco, neq; hoc
ad fidē vllō modo pertinet, sed est dogma

Theologicum, vel Metaphysicum: fortas-
sis intellexit esse creditum fide humana: &
ideo non habere vim ad demonstrandum.
Sed, si lumine naturæ non constat substan-
tiam spirituale, quo perfectior est, eo pos-
se occupare maius spatium, etiam nō con-
stat limitationem ad locum esse imperfe-
ctionem: nam, si ad rationem perfectionis
hoc nihil refert, siue res sit in magno, siue
in paruo spatio, non erit proinde minus,
vel magis perfecta: ideoq; non debuit ipse
hanc rationem, quasi aliam subijcere. So-
lutio quoque, quam adhibet ad rationem à
se adductā, nullius momēti est. Nam aliud
est habere re ex se tale naturā, & perfectio-
nem, vt possit coexistere, & esse præsens
in infinitis locis, si dentur: aliud verò coexi-
stere actu: primum sequitur ex ratione ad-
ducta, nō secundū. Hoc enim est discrimē
inter attributa diuina, q̄ respiciunt actualē
rerū existentia, & illa, quæ eam non respi-
ciunt: hæc enim habet infinitatem per mo-
dum actus: nam sapiētia diuina comprehē-
dit actu infinita obiecta, siue ea existant, si-
ue nō: illa verò habent quidē actu infinita-
tem in ipsa essentia diuina, comparatione
tamen rerū concipiuntur per modum po-
tentia, vt videre est in omnipotentia, quæ
potest producere non tot, quin plura: actu
verò non necessario requiritur, vt produ-
cat aliquid: item æternitas ratione suæ in-
finitatis potest coexistere infinitis tempo-
ribus, si dentur, actu verò nō nisi existen-
tibus coexistit. Ratio discriminis est, quo-
niā in prioribus perfectio cōsistit in actuali
terminatione ad obiectū, & idcirco secun-
dum eam cōpetere debet actualis infinitas
Deo: in posteriorib⁹ verò perfectio nō
est actualis habitudo ad creaturas existen-
tes, alioquin dependeret perfectio diuina
ab existentia illarum, quod est absurdum,
sed solum consistit in tali dispositione sub-
iecti, vt possit ad illas terminari. Immen-
sitas verò est huius generis: & ideo, sicut
omnipotentia infinita non requirit infini-
tos effectus actu productos, ita neque im-
mensitas exigit infinita loca, in quibus actu
sit: sed solum debet esse eius naturæ, vt pos-
sit esse in infinitis, si dentur actu.

Hoc verò fundamentum vsurpatur cō-
muniter à Doctōribus Scholasticis: Ex il-
lo institutum probant, Altiſiodorens. lib.
i. cap. vlti. quæst. i. Alenſ. i. p. q. 9. m. 2. Al-
bert. in i. d. 37. art. i. Richard. ar. i. quæst. i.
Ocham. quæst. i. lit. D. Gabri. q. vn. art. 2.
Conclusionē 2. Maior. q. i. conclusionē i.
Palatius disput. i. versus finem. Alenſis
in c. 20. Exod. q. 46. & aliqui Recentiores.
Vt verò enim habeat, supponi debet quati-

III.

Altiſiodor.
Alenſis.
Albertus.
Richard.
Ocham.
Gabriel.
Maior.
Palat.
Abulenſ.